

Titulació	Tipus	Curs
Arqueologia	OB	2

Professor/a de contacte

Nom : Raquel Piqué Huerta

Correu electrònic : raquel.pique@uab.cat

Idiomes dels grups

Podeu consultar aquesta informació al [final](#) del document.

Prerequisits

- Lectura de textos científics en anglès
- Cerca i ús d'informació científica i fonts bibliogràfiques

Objectius

Analitzar els processos històrics i socials que es desenvolupen a Europa i la zona del Mediterrani al llarg del paleolític superior i mesolític. Es prestarà especial atenció a les transformacions socials, la subsistència i les innovacions tecnològiques del període. S'analitzaran els diversos corrents interpretatius que s'ha fet de fenòmens com l'art rupestre, les pràctiques simbòliques i funeràries. Es realitzarà un repàs als jaciments més representatius del període per tal d'assolir uns coneixements de base sobre el període tractat.

L'assignatura és concebuda com la continuació de les matèries bàsiques vistes a primer curs en les assignatures 106091 Prehistòria I: Orígens de la humanitat 106092 Prehistòria II: de les Primeres Societats Camperoles a les Estatals. Juntament amb 106860 Prehistòria d'Europa i el Mediterrani ampliar els coneixements de l'alumnat sobre les societats prehistòriques.

Objectius específics:

- Apropiar a l'alumnat a la complexitat de la interpretació de les societats caçadores recol·lectores des d'una perspectiva arqueològica.
- Reflexió sobre les eines teòriques i metodològiques de l'arqueologia paleolítica.
- Generar una visió crítica de l'estat dels coneixements sobre aquests temes i de com s'han generat.

Resultats d'aprenentatge

- CM10 (Reconèixer l'impacte econòmic, social i ambiental dels principals processos de canvi en la prehistòria d'Amèrica, d'Europa i del Mediterrani, i les situacions de conflicte, transformació i resiliència que aquests canvis van ocasionar.) Reconèixer l'impacte econòmic, social i ambiental dels principals processos de canvi en la prehistòria d'Amèrica, d'Europa i del Mediterrani, i les situacions de conflicte, transformació i resiliència que aquests canvis van ocasionar.
- CM11 (Analitzar la prehistòria d'Amèrica, d'Europa i del Mediterrani des d'una perspectiva inclusiva, amb habilitats per a incorporar una perspectiva de gènere als principals processos econòmics, socials i

polítics.) Analitzar la prehistòria d'Amèrica, d'Europa i del Mediterrani des d'una perspectiva inclusiva, amb habilitats per a incorporar una perspectiva de gènere als principals processos econòmics, socials i polítics.

- KM16 (Analitzar les societats americanes, europees i mediterrànies prehistòriques i els seus processos de canvi, identificant les aportacions principals de l'arqueologia i compronent les diferents propostes explicatives.) Analitzar les societats americanes, europees i mediterrànies prehistòriques i els seus processos de canvi, identificant les aportacions principals de l'arqueologia i compronent les diferents propostes explicatives.
- KM17 (Associar els diferents tipus de materials i estructures arqueològiques a períodes, àmbits geogràfics i processos específics de la prehistòria d'Amèrica, d'Europa i del Mediterrani i avaluar-ne la rellevància històrica i patrimonial.) Associar els diferents tipus de materials i estructures arqueològiques a períodes, àmbits geogràfics i processos específics de la prehistòria d'Amèrica, d'Europa i del Mediterrani i avaluar-ne la rellevància històrica i patrimonial.
- KM18 (Analitzar les fonts d'informació (informes i memòries d'intervenció arqueològiques, cartes arqueològiques, informes d'anàlisi de materials arqueològics, planimetries i representacions gràfiques de jaciments i materials arqueològics, estudis monogràfics, publicacions de síntesi i articles especialitzats) en les diferents problemàtiques arqueològiques de la prehistòria americana, europea i mediterrània, les seves limitacions i el seu potencial per a resoldre qüestions d'estudi.) Analitzar les fonts d'informació (informes i memòries d'intervenció arqueològiques, cartes arqueològiques, informes d'anàlisi de materials arqueològics, planimetries i representacions gràfiques de jaciments i materials arqueològics, estudis monogràfics, publicacions de síntesi i articles especialitzats) en les diferents problemàtiques arqueològiques de la prehistòria americana, europea i mediterrània, les seves limitacions i el seu potencial per a resoldre qüestions d'estudi.
- SM18 (Reconèixer els diferents processos socials i culturals al llarg de la prehistòria americana, europea i mediterrània, identificant les circumstàncies en què van tenir lloc, per tal de ser capaç de combinar una perspectiva global amb la identificació dels diferents contextos històrics particulars.) Reconèixer els diferents processos socials i culturals al llarg de la prehistòria americana, europea i mediterrània, identificant les circumstàncies en què van tenir lloc, per tal de ser capaç de combinar una perspectiva global amb la identificació dels diferents contextos històrics particulars.
- SM19 (Analitzar les problemàtiques principals de la prehistòria d'Amèrica, d'Europa i del Mediterrani, des del paleolític fins al final de la prehistòria recent, a partir d'informació arqueològica.) Analitzar les problemàtiques principals de la prehistòria d'Amèrica, d'Europa i del Mediterrani, des del paleolític fins al final de la prehistòria recent, a partir d'informació arqueològica.
- SM20 (Reconèixer la contribució i el potencial de diferents jaciments arqueològics per a l'anàlisi de problemàtiques específiques dels diversos períodes de la prehistòria d'Amèrica, Europa i del Mediterrani.) Reconèixer la contribució i el potencial de diferents jaciments arqueològics per a l'anàlisi de problemàtiques específiques dels diversos períodes de la prehistòria d'Amèrica, Europa i del Mediterrani.

Continguts

BLOC 1. Transicions i context

TEMA 1. El llarg camí cap al Paleolític superior

TEMA 2. L'arribada dels humans anatòmicament moderns i la desaparició dels neandertals

BLOC 2. Marc interpretatiu i ambiental

TEMA 3. Paradigmes interpretatius del Paleolític superior europeu: del culturalisme a les perspectives socials

TEMA 4. El context ambiental: l'últim màxim glacial i la desglaciació a Europa

BLOC 3. Tecnologia i economia

TEMA 5. Tecnologies del Paleolític superior: indústria lítica i explotació de matèries d'origen animal i vegetal

TEMA 6. Modes de vida de les comunitats caçadores-recol·lectores

BLOC 4. Comportament simbòlic

TEMA 7. L'art paleolític: variabilitat i interpretació

TEMA 8. Pràctiques funeràries

BLOC 5. Transició postglacial

TEMA 9. El Mesolític: adaptacions de les comunitats caçadores-recol·lectores postglacials

TEMA 10. Innovacions tecnològiques en el Mesolític

BLOC 6. El final de les societats caçadores-recol·lectores

TEMA 11. La desaparició de les societats caçadores-recol·lectores a Europa: processos i dinàmiques de canvi

TEMA 12. Causes i models explicatius: neolitització, interacció cultural i transformacions socials

Activitats formatives i Metodologia

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Aprenentatge i estudi autònom	50	2	CM10, CM11, KM16, KM17, KM18, SM18, SM19, SM20
Redacció de treballs	20	0,8	CM10, CM11, KM18, SM18, SM19
Classes teòriques dirigides pel professor	30	1,2	CM10, CM11, KM16, KM17, KM18, SM18, SM19, SM20
Seminaris / Presentacions Aprenentatge Basat en Problemes (ABP)	10	0,4	CM11, KM16, KM18, SM19, SM20
Seguiment treball individual i en grup	12	0,48	CM11, KM16, KM18

L'assignatura combina classes teòriques, orientades a la presentació de continguts i marcs interpretatius, amb activitats pràctiques a l'aula basades en l'aprenentatge per problemes, a partir de l'anàlisi de materials, textos i casos arqueològics. Així mateix, es realitzarà una sortida de camp per visitar jaciments arqueològics.

A més, l'estudiantat realitzarà treballs individuals o en grup, basats en la recerca i anàlisi crítica de bibliografia, que seran presentats oralment a classe.

Finalment, es fomentarà la participació i el debat, per afavorir la reflexió crítica sobre els processos i interpretacions de la prehistòria.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, perquè l'alumnat completi les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura.

Avaluació

Activitats d'avaluació continuada

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Aprenentatge basat en problemes (Activitat en grup)	30	7,5	0,3	CM10, CM11, KM16, KM17, KM18, SM18, SM19, SM20
Participació a classes i seminaris	10	10	0,4	CM10, CM11, KM16, KM18, SM18, SM19, SM20
Aprenentatge basat en problemes (Activitat individual)	20	7,5	0,3	CM11, KM17, KM18, SM18, SM19
Prova escrita	40	3	0,12	CM10, CM11, KM16, KM17, KM18, SM18, SM19, SM20

Avaluació continua

Els alumnes han de participar activament en les discussions que es plantegen a classe i als seminaris (10 %)

Els alumnes hauran de resoldre dos casos d'estudi basat en la metodologia d'aprenentatge basat en problemes (ABP) (treball individual 20% i treball en grup 30%)

Prova escrita final (40%)

Els estudiants d'intercanvi que demanin avançar un examen han de presentar al professor un document escrit de la seva universitat d'origen que justifiqui la seva sol·licitud.

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

Calendari d'avaluació

A l'inici de curs s'informarà a l'alumnat dels terminis de realització/l·liurament dels exercicis.

Requisits per superar l'assignatura

- Presentació/realització dels exercicis d'avaluació en els terminis establerts. Assolir una puntuació mitja dels exercicis d'avaluació de 5 ó més en una escala de 10.
- Un/a estudiant es considerarà no presentat/da en el cas que no lliuri un o més dels mòduls d'avaluació en els terminis establerts.

Revisió de les qualificacions

En el moment de realització/l·liurament de cada activitat avaluable, el professorat informarà (Moodle, SIA) del procediment i data de revisió de les qualificacions.

Avaluació única

Aquesta assignatura no preveu el sistema d'avaluació única.

Procediment de recuperació

Es podran presentar a la recuperació les/els estudiants que hagin realitzat/presentat les activitats supervisades i autònomes en els terminis establerts i tinguin una qualificació mínima de 3,5.

Condicions per a la qualificació 'No avaluable'

L'estudiant rebrà la qualificació de "No avaluable" sempre que no hagi lliurat més del 30% de les activitats d'avaluació.

Calendari de recuperació

Les dates de recuperació estan fixades per la Facultat de Lletres. Aquestes dates estan publicades a la web de la facultat al mes de juliol del curs anterior. És responsabilitat de els/les estudiants saber la data que li correspon fer la recuperació de la seva assignatura. L'última prova de l'avaluació continuada es programarà com a mínim una setmana abans de la data de recuperació.

Plagi i ús d'eines intel·ligència artificial (IA)

Aquesta assignatura permet l'ús de tecnologies d'intel·ligència artificial (IA) exclusivament en tasques de cerca bibliogràfica o cerca d'informació i de correcció de textos o traduccions.

L'estudiant ha de (i) identificar les parts que han estat generades amb IA; (ii) especificar les eines utilitzades; i (iii) incloure una reflexió crítica sobre com aquestes han influït en el procés i el resultat final de l'activitat presentada.

Si el professorat en qualsevol moment de l'avaluació d'un treball detecta un plagi evident es qualificarà l'activitat com a "No presentat". La no transparència de l'ús de la IA es considerarà falta d'honestat acadèmic i comporta que l'activitat s'avalui amb un 0 i no es pugui recuperar.

Bibliografia

Bibliografia de referencia

Álvarez-Fernández, E., Blanco González, A., & Rivero Vila, O. (2020). *Prehistoria de la península ibérica*. Ediciones Universidad de Salamanca. [Disponible en línea]

Daly, R. H., & Lee, R. B. (Eds.). (1999). *The Cambridge encyclopedia of hunters and gatherers*. Cambridge University Press. [Disponible en línea]

Gamble, C. (2001). *Las sociedades paleolíticas de Europa*. Ariel.

Klein, R. G. (2009). *The human career: Human biological and cultural origins* (3rd ed.). University of Chicago Press. [Disponible en línea]

López García, P. (Coord.). (2017). *La Prehistoria en la Península Ibérica*. Istmo.

Nilsson Stutz, L., Peyroteo Stjerna, R., & Törv, M. (eds.) (2025). *The Oxford Handbook of Mesolithic Europe*. Oxford University Press.

Olsson, O. (2024). *Paleoeconomics: Climate Change and Economic Development in Prehistory*. Palgrave Macmillan Cham

Ramos Muñoz, J. (1999). *Europa prehistórica: cazadores y recolectores*. Ediciones Sílex. [Disponible en línea]

Ripoll López, S. (Coord.). (2020). *Prehistoria I: las primeras etapas de la humanidad* (3ª ed.). Editorial Universitaria Ramón Areces.

Bibliografia específica

Allué, E., & Expósito, I. (2023). *Los jardines del edén*. Evolución Humana, 20. Salvat.

Andrefsky, W. (2005). *Lithics: Macroscopic approaches to analysis* (2nd ed.). Cambridge University Press. [Disponible en línea]

- Aujoulat, N. (2013). *Lascaux: Le geste, l'espace et le temps*. Seuil.
- Cela Conde, C. J., & Ayala, F. J. (2001). *Senderos de la evolución humana*. Alianza.
- Clottes, J. (2010). *La Grotte Chauvet: L'art des origines*. Seuil.
- Clottes, J., Courtin, J., & Vanrell, L. (2015). *Cosquer redécouvert*. Seuil.
- Delluc, B., Delluc, G., & Glory, A. (2021). *Les recherches à Lascaux (1952-1963)*. CNRS Éditions. <https://doi.org/10.4000/books.editions-cnrs.47315> [Disponible en línea]
- Finlayson, C., & Finlayson, S. (2023). *Los últimos neandertales*. Evolución Humana, 59. Salvat.
- García Guinea, M. A. (2004). *Altamira*. Ediciones Sílex. [Disponible en línea]
- Guerra Doce, E., & Fernández Manzano, J. (Coords.). (2014). *La muerte en la prehistoria ibérica: casos de estudio*. Universidad de Valladolid.
- Mangado Llach, X. (Ed.). (2010). *El Paleolítico superior peninsular: novedades del siglo XXI*. SERP, Universitat de Barcelona.
- Milner, N., Conneller, C., & Taylor, B. (Eds.). (2018). *Star Carr: A persistent place in a changing world*. White Rose University Press. [Disponible en línea]
- Milner, N., Conneller, C., & Taylor, B. (Eds.). (2018). *Star Carr: Studies in technology, subsistence and environment*. White Rose University Press. [Disponible en línea]
- Pettitt, P. (2011). The dead as symbols: The evolution of human mortuary activity. In *The Palaeolithic origins of human burial* (pp. 261-269). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203813300-8>
- Pettitt, P. (2011). From fragmentation to collectivity: Human relics, burials and the origins of cemeteries. In *The Palaeolithic origins of human burial* (pp. 215-260). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203813300-7>
- Piñero, P., & Furió, M. (2023). *Cambios climáticos*. Evolución Humana, 21. Salvat.
- Tixier, J., Inizan, M.-L., & Roche, H. (s. f.). *Préhistoire de la pierre taillée. 1. Terminologie et technologie*. CNRS. [Disponible en línea]
- Zilhão, J. (2008). Modernos y neandertales en la transición del Paleolítico Medio al Superior en Europa. *Espacio, Tiempo y Forma. Serie I, Prehistoria y Arqueología*, 1. <https://doi.org/10.5944/etfi.1.2008.1927> [Disponible en línea]
- Zubrow, E. B. W., Audouze, F., & Enloe, J. G. (Eds.). (2010). *The Magdalenian household: Unraveling domesticity*. SUNY Press.

Programari

- Paquet Office
- Wooclap per participar en qüestionaris a classe
- Campus virtual

Grups i idiomes de l'assignatura

La informació proporcionada és provisional fins al 30 de novembre. A partir d'aquesta data, podreu consultar l'idioma de cada grup a través d'aquest [enllaç](#). Per accedir a la informació, caldrà introduir el CODI de l'assignatura

Tipus de docència	Grup	Idioma	Semestre	Torn
(TE) Teoria	1	Català	primer	matí-mixt

			quadrimestre	
(PAUL) Pràctiques d'aula	1	Català	primer quadrimestre	matí-mixt